

Omatanssi – yhteisötanssia turvapaikanhakijoille

Jennifer Joffs & Annika Lehtomaa

Monikulttuurisessa työssä taiteen ja luovan toiminnan saavuttavuus esimerkiksi vastaanottokeskuksessa asuville turvapaikanhakijoille toteutuu käytännössä vain, jos toiminta tuodaan heidän lähiympäristönsä. Taiteen ja hyvinvointialojen ammattilaisten välisen yhteistyön myötä on mahdollista luoda uutta, kokonaisvaltaisesti turvapaikanhakijan hyvinvointia tukevaa toimintaa. Artikkelimme käsittelee Turun vastaanottokeskuksessa toteutuvan yhteisötanssiryhmä Omatanssin toimintaa. Tarkoituksena on tuoda esiin ohjaajien kokemuksia hyviksi havaituista käytännöistä, avoimeen dialogisuuteen perustuvasta nuorten turvapaikanhakijoiden ohjaamisesta, moniammatillisesta kehittämistyöstä sekä inspiroida turvapaikanhakijoiden kanssa työskenteleviä ihmisiä luovan toiminnan toteuttamiseen osana vastaanottokeskusten arkea.

Avainsanat: yhteisötanssi, turvapaikanhakija, moniammatillinen yhteistyö, dialoginen ohjaaminen.

Omatanssi on yhteisötanssiryhmä nuorille turvapaikanhakijoille. Ryhmä sai alkunsa keväällä 2011 Turun ammattikorkeakoulun EU-rahoitteisesta Moving In, Moving On –hankkeesta. Hanke sai rahoituksen vuosille 2011–2013. Toiminta sai vuodeksi jatkorahoitusta Suomen Kulttuurirahaston Varsinais-Suomen rahastolta toukokuussa 2014. Toiminta järjestetään kerran viikossa Suomen Punaisen Ristin Turun vastaanottokeskuksen liikuntasalissa. Ryhmän ohjaajina toimivat tanssinopettaja Jennifer Joffs ja toimintaterapeutti Annika Lehtomaa.

Yhteisötanssin taustalla on ajatus siitä, että jokainen ihminen osaa tanssia. Tanssissa kukin pystyy omalla osallistumisellaan vaikuttamaan siihen, mitä ryhmässä tapahtuu. Jokainen voi osallistua tanssiin omien lähtökohtiensa mukaan. Ohjaamisessa korostuu osallistujien kunnioittaminen ja ryhmän kuuleminen. Tanssin kokemuksellisuus on lopputulosta tärkeämpää eikä yhteisötanssia ole sidottu tiettyyn tanssilajiin tai -tyyliin. (Yhteisötanssi.fi 2009.) Yhteisötanssitoiminnassa korostetaan yhdessä liikumisen ja luomisen hyvinvointivaikutuksia. Toi-

Jennifer Joffs työskentelee tanssikoulun opettajana ja freelancetaiteilijana erilaisten yhteisötanssiprojektien parissa. Hänellä on laaja kokemus yhteisötanssitoiminnan järjestämisestä ja ohjaamisesta muun muassa turvapaikkahakijoiden, lasten, nuorten ja ikäihmistien kanssa.

Toimintaterapeutti Annika Lehtomaa on työskennellyt pitkään nuorten turvapaikanhakijoiden kanssa sekä nuorten syrjäytymistä ennaltaehkäisevän työn parissa. Luovien menetelmien käytöstä yhteisötanssista hänellä on pitkäaikaisin kokemus.

minta voikin usein tarjota mahdollisuuksia taide- ja hyvinvointialojen ammattilaisten yhteistyöhön.

Kokemuksemme Omatanssitoiminnan järjestämisestä ja ohjaamisesta on, että yhteisötanssin avulla on mahdollista tukea kokonaisvaltaisesti turvapaikanhakijoiden hyvinvointia. Artikkelini käsittelee yhteisötanssitoimintaa osana turvapaikanhakijan arkea. Toivomme kokemuksemme jakamisen edistävän vastaavan toiminnan syntymistä vastaanottokeskuksissa eri puolilla Suomea.

Vastaanottokeskus toimintaympäristönä

CD-soitin kädessä. Koputetaan ovelle. ”Hei, tuletko tanssimaan tänään?” Kannustava ja kysyvä ilme. Kehonkielellä välittyy kuitenkin kaikki oleellinen: Tanssia. Nyt. Mukaan?

Turun vastaanottokeskus muodostuu kahdesta yksiköstä, aikuispuolen vastaanotosta ja yksin maahan tulleiden alaikäisten ryhmäkodista. Jotkut turvapaikanhakijoista viettävät Pansion vastaanottokes-

kuksessa vain muutaman viikon, jotkut paljon pidempiä aikoja riippuen yksilöllisesti etenevästä turvapaikanhakuprosessista. (Suomen Punainen Risti 2014.) Turvapaikanhakuprosessin on todettu vaikuttavan kielteisesti nuoren identiteettiin, sosiaaliseen verkostoon, terveyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin, mikä voi vaikeuttaa kykyä suunnitella tulevaisuutta (Helander & Mikkonen 2002, 11–12, 114). Prosessin vaikutukset nuorten elämänhallintataitoihin ja arjen toimintaan ovat Omatanssin tavoitteiden taustalla.

Pyrimme Omatanssissa:

1. mahdollistamaan osallisuuden kokemuksen ryhmässä toimimisen myötä
2. tukemaan osallistujien omien vaikutusmahdollisuuksien kokemista luovan prosessin kautta
3. vahvistamaan nuorten kykyä huomioida toisia ryhmä- ja parityöskentelyn keinoin
4. vahvistamaan kehon ja mielen yhteyttä kehoillisen ilmaisun avulla.

Vaikka toiminnan taustalla on selkeät tavoitteet, on tärkeää muistaa, että kyseessä on ensisijaisesti osallistujan subjektiivinen kokemus kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista, yhteenkuuluvuudesta ja liikkeen vaikutuksista omaan elämään. Tanssin hyvinvointivaikutuksia ei voi asettaa mitattavaan muotoon, mutta vaikutukset välittyvät jatkuvasti osallistujien sanallisesta palautteesta ja kehoillisesta ilmaisusta (Lehtomaa 2013, 40–42). Omatanssin toimintavuosien aikana suuri osa vastaanottokeskuksessa asuneista nuorista on osallistunut toimintaan yhden tai useamman kerran. Ohjaamistapa on kehittynyt toimintavuosien aikana ohjaajien ja ryhmään osallistuneiden nuorten välisen avoimen vuorovaikutuksen myötä.

Vastaanottokeskuksen jatkuvassa muutoksessa oleva arki vaikuttaa siihen, että Omatanssitoiminnan osallistujamäärä vaihtelee viikoittain. Silloin kun Omatanssiin osallistuu iso ryhmä, tanssi on usein dynaamista ja energistä. Yhdessä koettu ilo täyttää koko liikuntasalin. Kun osallistujia on vähemmän, toisinaan vain yksi tai kaksi, tunnilla korostuu jokaisen kuulluksi ja nähdyksi tuleminen ja oman rauhan löytäminen liikkeestä ja musiikista. Kun nuori kokee tanssihetken merkittäväksi, hän tuo salin ulkopuolellekin mukaansa iloa, energiaa ja sisäistä rauhaa, joka välittyy hänen läheisilleen, henkilökunnalle ja muille asukkaille.

Luottamuksellisen yhteisön luominen

Keräydymme tilan keskelle ja monikieliset keskustelut hiljentyvät. Esittäydymme vuorotellen. Tällä kertaa kirjoitamme jokaisen nimen eri kehonosilla ilmaan. Tasapainoillen yhdellä jalalla lausumme yhdessä kirjaimet. Naurua.

Nuoren turvapaikanhakijan elämäntilanne vaikeuttaa kykyä löytää tai toteuttaa oma-aloitteisesti sellaista toimintaa, jossa saa kokea yhdessäoloa, läsnäoloa ja omasta kehosta sekä kehon liikkeitä nauttimista. Jotta nuori voi kokea kulttuurin ja luovan toiminnan hyvinvointivaikutuksia, toiminnan olisi tapahduttava hänen lähiympäristössään. Tanssiin osallistuminen ei edellytä suomenkielen tai muun kielen taitoa. Toiminnan säännöllisyys ja jatkuvuus mahdollistaa sen, että nuoret voivat tutustua toimintaan ja ohjaajiin, mikä madaltaa osallistumiskynnystä. Luottamusta ja turvallisuutta luovat myös nuorten huomioiminen yksilöllisesti ja aikuisten ohjaajien läsnäolo ryhmässä. Luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri rakennetaan joka kerta uudestaan, jotta kynnys osallistua ja heittäytyä tanssiin olisi mahdollisimman matala. On tärkeää tarjota nuorille mahdollisuus osallistua omien voimavarojen mukaan enemmän tai vähemmän aktiivisesti. Tanssihetken seuraaminen sivusta voi myös olla hyvin merkittävä kokemus.

Monelle naiselle ja miehelle yhteiseen tanssihetken osallistuminen ei ole mahdollista uskonnollisista tai kulttuurisista periaatteista johtuen. Tä-

tä kunnioittaen alun perin molemmille sukupuolille suunnattu ryhmä jaettiin vuoroviikoin poikien ja tyttöjen vuoroihin. Tämän myötä olemme saaneet enemmän nuoria naisia mukaan toimintaan. Tyttöjen kanssa on nyt pystytty syventymään oman kehon arvostamiseen ja naiseuden vahvistamiseen ja sitä kautta omien vahvuuksien löytämiseen. Poikien tanssihetkissä korostuu toisinaan fyysinen ja sosiaalinen suhtautuminen vastakkaiseen sukupuoleen. Silloin kehollinen vuorovaikutus ja yhteinen tanssi tarjoavat mahdollisuuksia tutkia ja haastaa perinteisiä sukupuolirooleja.

Ohjaamisen dialogisuus

Seisomme piirissä ja teemme jaloilla tasaista taustarytmiä. Pyydämme jokaista tuomaan oman lisänsä rytmiin eri kehonosia tai ääntä käyttäen. Aluksi ryhmäläiset rytmittelevät ja liikkuvat pidättyväisesti. Yllättäen kaksi vastakkain seisovaa poikaa ottaa kontaktin toisiinsa. He päättävät lähteä rytmikkäästi liikkumaan piirin keskelle. Rytmittely voimistuu vastauksena muutokseen, kun pojat palaavat takaisin paikoilleen, piirissä haetaan jo aktiivisesti kontaktia muihin. Pari kerrallaan kohdataan piirin keskellä omalla rytmikkäällä tanssilla muiden kannustaessa tanssia säestämällä.

Omatanssissa ohjaaminen nähdään jatkuvana, elävänä ja avoimena prosessina, jossa reagoidaan aktiivisesti ryhmäläisten toimintaan ja siinä esiin tulleisiin tarpeisiin. Maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävässä työssä on tärkeää kohdata jokainen nuori yksilönä ja nähdä ihminen maahanmuuttajastatuksen takana (Korhonen & Puukari

2013, 13; Säävälä 2011, 8). Yhteisötanssiryhmässämme kohtaamista ei ohjaa tieto nuorten taustalla vaikuttavista tekijöistä, vaan nuorille annetaan mahdollisuus tulla kohdatuksi yksilönä ”tässä ja nyt”.

Ryhmässä on tilaa luovuudelle ja omien valintojen tekemiselle. Liike syntyy vuorovaikutuksen ja kokeilun kautta. Tämän ohjaamistavan taustalla on ajatus siitä, että ihminen, joka kokee pystyvänsä tekemään asioita ja vaikuttamaan valinnoillaan elämäänsä, on usein myös motivoitunut toimimaan (Kielhofner 2008, 36) ja siten pystyy edistämään omaa hyvinvointiaan. Omatanssissa suorituspainee ja turha itsetietoisuus voidaan jättää sivuun, sillä tanssissa ei koskaan ole tarkoituksena esiintyä, vaan elää yhdessä koetussa hetkessä.

Ohjaamisen dialogisuus asettaa ryhmälle vastuun yhteisöllisyyden syntymisestä ja toisten kannustamisesta, toiselle tilan ja rauhan antamisesta sekä omien rajojen löytämisestä ja niiden kunnioittamisesta. Omatanssi-ryhmän voi siksi nähdä tärkeänä oppimisympäristönä nuorille ryhmässä toimimisesta. Luomalla jokaisella kerralla uudestaan puitteet nuorille, tehdään tanssihetkestä omannäköinen. Joudumme ohjaajina heittäytymään aina uudestaan epävarmuuteen. Tämä on kuitenkin kokemuksemme mukaan ainoa tapa saavuttaa todellinen dialogisuus. Joka kerta, kun onnistumme tässä, luottamuksemme nuorten kykyyn kantaa yhteistä vastuuta uudistuu.

Tanssissa koettu keho

Seuraat minun liikettäni omalla liikkeelläsi. Olen peilisi. Sinun kätesi kuuntelevat minun käsiäni. Sinun kylkesi kuuntelee minun kylkeäni. Hyväksyt sen mitä teen, vaikka en edes tiedä mitä teen. Käden eleellä annan sinulle vuoron johtaa tanssia ja kuuntelen.

Eri taustoista ja kulttuureista tulevat nuoret saavat yhdessä tanssiessaan mahdollisuuden vuorovaikutukseen, jossa yhteistä kieltä ei tarvita. Liikkeessä kohtaamme myös itseämme. Kehon liikkumisessa, eleissä ja asennoissa piileskelevät ihmisen aikaisemmat kokemukset ja tämän hetkiset tunteet (Parviainen 1995, 1). Liikkuessa yhdessä tunnistamme oman kehomme rajat ja mahdollisuudet.

Opimme havainnoimaan, tulkitsemaan ja kunnioittamaan omien ja toisten kehollisia viestejä.

Kehollisen ilmaisun kautta pystymme kohtamaan tunteita tai päästämään niistä irti. Herkkyyteen ja läsnäoloon ei voida pakottaa, mutta siihen voidaan tarjota tilaa ja aikaa. Lähtökohta intensiiviseen heittäytymiseen, eläytymiseen ja itseilmaisuun voi löytyä kuvasta tai musiikinkappaleesta, josta tunnistat tunteen tai dynamiikan. Tanssi höyhenen, huivin tai muun esineen kanssa voi saada ympäröivän maailman häviämään hetkeksi. Tai voit tulla tietoisiksi omasta elävästä kehostasi, kun toistat toisen ryhmäläisen liikettä tai näet hänen toistavan sinun liikettäsi.

Joskus pintaan nousee tunteita, joiden käsittely voi olla vaikeaa. Ohjaajina pyrimme jatkuvasti ylläpitämään ja kehittämään herkkyyttämme ja valmiuksiamme reagoida nuorten vetäytymiseen, turhautumiseen ja harvoissa äärimmäisissä tilanteissa väkivaltaiseen käytökseen. Nuorten oma halu liikua ja tanssia yhdessä auttaa aina uudestaan ratkaisemaan ongelmatilanteet. Kokemus siitä, että olet elossa ja liikkeessä omassa kehossasi, herättää halua liikkua enemmän (Blom & Chaplin 2000, 3). Tanssihetki koetaan arvokkaana ja erityisenä. Nuoret voivat joskus ylittää suuriakin erimielisyyksien, turhautumisen ja pelon tunteita päästääkseen jatkamaan tanssiaan. Toisten kannustaminen ja harjoitusten muokkaaminen siten, että kaikki pystyvät osallistumaan, tapahtuu yleensä luontevasti ja usein nuorten aloitteesta.

Ohjaajat yhteistyössä

Ryhmäkerran päätteeksi tanssitaan kiitos-tanssi, jossa jokainen osallistuja kiittää muita osallistujia liikkeellä. Joku kumartaa. Toinen kättelee. Joku opettaa muille omat lempiliikkeensä, jotain omasta tanssikulttuuristaan, tai toistaa jotain, mitä olemme tinnin aikana havainneet tai löytäneet yhdessä. Vastaamme tanssiin kannustamalla, toistamalla ja seuraamalla.

Omatanssitoiminnan kehitystyö on seurausta aktiivisesta reflektoinnista, sekä toisiaan täydentävistä ja rakentavasti kyseenalaistavista näkökulmista. Toiminnan säännöllisyys ja jatkuvuus antavat mahdollisuuden rauhassa tapahtuvaan kehitystyöhön. Jokaista ryhmäkertaa seuraa hetki, jossa puremme ryhmäkerran kulkua ja tehtyjä havaintoja.

Näin ohjaamisen tavoitteet ja toimintatavat tarkentuvat sekä vahvistuvat. Reflektointi pitää meidät avoimina muutoksille ja uusien näkökulmien syntymiselle. Avoin keskustelu antaa mahdollisuuden ilon ja onnistumisten hetkien jakamiselle. Keskustelu auttaa myös kääntämään epäonnistumiset ja turhautumisen tunteet oppimiseksi ja uusiksi ideoiksi.

Ryhmäkertojen purkamisessa ja kokemusten jakamisessa nousee esiin ohjaajien erilaiset ammatilliset viitekehykset. Tämä auttaa ymmärtämään ryhmäkerran aikana tehtyjä päätöksiä ja havaintoja. Toimintaterapeutin kokonaisvaltainen näkemys ihmisen toiminnallisuudesta ja ymmärrys toiminnan pilkkomisen luomista mahdollisuuksista yhdistyy tanssipedagogin ymmärrykseen ryhmadynamiikasta, sanattomasta vuorovaikutuksesta ja tanssin kokemuksellisuudesta. Yhteistyö auttaa myös jakamaan työssä, joka on jatkuvassa muutoksessa. Tanssin kautta voidaan avata ajatusten solmuja. Sen sijaan keskusteluissa esiin nouseva terapeutin näkökulma auttaa meitä purkamaan tanssissa koettuja tarinoita ja tunnelmia.

Toiminnan pysyvyyden ja avoimuuden vuoksi nähdään tärkeänä ylläpitää avointa keskustelua myös vastaanottokeskuksen ja ryhmäkodin ohjaajien kanssa. He välittävät nuorille tietoa Omatanssitoiminnasta ja antavat meille ohjaajille tärkeää palautetta tanssin vaikutuksista nuoriin. Moni nuorten ohjaajista on osallistunut tanssitoimintaan, jolloin he ovat tärkeässä roolissa kannustaessaan nuoria lähtemään mukaan toimintaan ja heittäytymään tanssiin. Samalla ohjaajat auttavat ryhmän hallinnassa ja luovat turvallisuutta nuorille. Ohjaajille tanssintunti on mahdollisuus nähdä nuori turvapaikanhaki ja uudessa valossa ja oppia tuntemaan hänessä uusia puolia, jotka nousevat esiin yhteisessä tanssissa.

Lopuksi

Rappusissa kohtaamme kolme pientä lasta. Uteliaina he seuraavat meitä liikuntasalin ovelle. Oven avauduttua lapset lähtevät heti liikkeelle hyppien, juosten ja tanssien. Joskus muuta ei tarvita.

Yhteisötanssin perustana on ajatus siitä, että taide- ja kulttuuritoiminta on jokaisen ihmisen perusoikeus. Ennalta määriteltyjen hyvinvointivaikutusten toteutumista tärkeämpää on mahdollisuus osallistua taidetoimintaan haluamallaan tavalla ja omia tarpeita kuunnellen. Omatanssi on yritys tar-

jota tila ja mahdollisuus tähän. Toiminta on löytänyt paikkansa Turun vastaanottokeskuksen nuorille suunnattuna, säännöllisenä toimintana jatkuvan kehitystyön ja kokeilunhalun ansiosta. Kehitystyötä on syytä jatkaa. Haluamme vahvistaa olemassa olevia toimintamuotoja ja etsiä uusia menetelmiä työn jatkamiseksi.

Nuorille turvapaikanhakijoille suuntautuvan yhteisötaiteen lisäksi olisi tärkeää kehittää vastaavaa toimintaa vastaanottokeskuksessa asuville aikuisille ja lapsille. Yhteisötanssilla on myös mahdollista edistää kotoutumista, kulttuurien välistä kohtaamista ja tasavertaista vuorovaikutusta. Toivomme Omatanssista saatujen kokemusten kannustavan eri ammattikuntien väliseen ennakkoluulottomaan yhteistyöhön monikulttuurisen työn kentällä.

Kirjallisuus

Blom, L. & Chaplin, L. (2000): *The Moment of Movement. Dance Improvisation.* London: Dance Books.

Helander, R. & Mikkonen, A. (2002): *Ikävä äitiä... Ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset Suomessa.* Helsinki: Väestöliitto Väestöntutkimuslaitos.

Kielhofner, G. (2008): *Model of Human Occupation. Theory and application.* 4. painos. Baltimore: Lippincot Williams & Wilkins.

Korhonen, V. & Puukari, S. (2013): *Monikulttuurisen ohjauksen lähtökohdat.* Teoksessa Korhonen, V. & Puukari, S. (toim.): *Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö.* Jyväskylä: PS-kustannus. 12.

Lehtomaa, A. (2013): *Luovan tanssin voima.* Tutkielma nuorten turvapaikanhakijoiden kokemuksista tanssi-improvisaatioryhmästä vapaa-ajan toimintana. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Parviainen, J. (1995): *Taideteoksen kehollisuus. Kehollisuuden ja tanssiteoksen olemuksesta.* Niin & näin, filosofinen aikakauslehti Nr. 4. <http://netn.fi/node/813>. Viitattu 12.4.2015.

Suomen Punainen Risti (2014): *Vastaanottokeskus.* <https://rednet.punainenristi.fi/node/3617>. Viitattu 14.3.2015.

Säävälä, M. (2011): *Perheet muuttoliikkeessä. Perustietoa maahan muuttaneiden kohtaamiseen.* Katsauksia E 41/ 2011. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos.

Yhteisötanssi.fi. (2009): *Mitä yhteisötanssi on?* <http://www.yhteisotanssi.fi/mita-on-yhteisotanssi/>. Viitattu 14.3.2015.

Otamme vastaan lahjoituksia

Siirtolaisuusinstituutilla on sääntöjensä mukaan oikeus ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja Suomesta ja ulkomailta. Aikaisemmin saamansa lahjoitukset instituutti on sijoittanut mm. tutkimusrahastoonsa, josta tuetaan vuosittain suomalaiseen siirtolaisuuteen liittyvää tutkimusta, dokumentaatiota ja konferenssitoimintaa.

Instituutissa ylläpidettävä siirtolaisuusarkisto ottaa myös vastaan lahjoituksena erilaisia dokumentteja jälkipolville säästettäväksi. Tällaista materiaalia ovat mm. käsikirjoitukset, kirjeet, valokuvat, äänilevyt ja pienimuotoiset tarve-esineet.

Yhteydenotot:
Arkistonhoitaja Jarno Heinilä, jshein@utu.fi +358-2-28 404 60